

DEĞERLER EĞİTİMİNİN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARINA ETKİSİNİN VELİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ

Abdulkadir SAĞLAM*

ÖZ

Ülkemizde 2010 yılından itibaren, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından, geleceğimiz olan çocuklarımıza ve gençlerimize değerler eğitimi verilmeye başlanmıştır. Bu araştırmanın amacı değerler eğitimi programının öğrenci davranışına etkisini, velilerin (projenin uygulayıcı ve veli olarak her iki ayağında da yer alan öğretmen veliler) görüşleri doğrultusunda incelemektir. Araştırmada nitel araştırma metodu kullanılmıştır. Sosyo-ekonomik açılardan farklı bölgelerdeki okullarda çalışan 27 veli çalışma grubumuzu oluşturmaktadır. Araştırmacı tarafından literatür taraması sonucu elde edilen bilgiler ışığında uzman görüşü alınarak bir görüşme formu hazırlanmıştır ve veriler bu görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir.

Araştırmada elde edilen verilerin analizi ile; velilerin büyük çoğunluğunun Değerler Eğitiminin hedeflerinden haberdar olmadıkları, çocuğunun öğretmenini değerler eğitimi kapsamında yeterli bulmadıkları, çocuklarında değerler eğitimi uygulanmaya başladıktan sonra herhangi bir davranış değişikliği meydana gelmediği, öğretmenlerin değerler eğitimi alanında uzman olmadıkları, değerler eğitimine gereken önemin verilmemesi, “birlikte ve barış içinde yaşamak, adaletli olmak, doğruluk, empati” gibi değerlerin öncelikli olarak verilmesi gerektiği ve değerler eğitimi uygulanırken “evrensel değerler, kültür, din, dil” gibi faktörlerin göz önünde bulundurulması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu kapsamda; değerler eğitiminin ders olarak müfredatta yer alması, öğretmenlerin bu konuda hizmet içi veya hizmet öncesi dönemlerinde eğitilmesi, öncelikli olarak verilmesi gereken değerlerin bölgesel olarak belirlenebileceği ve benzer bir çalışmanın özel okullarla devlet okullarının karşılaştırılması şeklinde yapılabileceği gibi önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, davranış değişikliği, veli görüşü

* Öğr. , Van Yusuf Gökçenay Bilim ve sanat Merkezi saglam6888@gmail.com

EXAMINING IMPACT OF VALUCESS EDUCATION ON STUDENTS' BEHAVIOURS ACCORDING TO OPINIONS OF PARENTS

ABSTRACT

The Values Education has started to be given in 2010 by the Turkish Ministry of Education to our children and teenagers who are our future. The aim of this research is to find out the effect of Values Education program on students' behaviors depending on parents' opinions (who are both implementers of the Project and parents at the same time). In this study qualitative research method has been used. Our study group consisted of 27 parents who have worked in socio-economically different schools. An interview form has been prepared in the direction of literature review and by asking expert opinions and data has been obtained by using that interview form.

According to the opinions obtained from parents in this study, results have been achieved that most of the parents have not been aware of Values Education, have evaluated their children's teachers as insufficient on behalf of Values Education; there has not been any behavioural change after Values Education practice; teachers have not been expert on Values Education; due importance has not been given to Values Education; some values such as "living together and in peace, being fair, integrity, and empathy" should be given priority; and while practicing Values Education some factors such as "universal values, culture, religion, and language" should be taken into consideration. In this context, several suggestions have been made that Values Education should take place in the curriculum as a course, teachers should be educated in service or pre-service training, prior Values may be identified regionally, and a similar study may be done as a comparison between state schools and private schools.

Key Words: Values education, behavioral change, parent's opinions

GİRİŞ

Sosyal bir varlık olan insanın, diğer insanlarla barışık ve sağlıklı bir şekilde hayatını devam ettirebilmesi için toplumla bütünleşmeye, toplum içinde yaşamaya ihtiyacı vardır. Bu durum, insanın sosyal yaşayış, kültürel durum ve ahlaki kural gibi toplum üyelerinin geneli tarafından kabul görmüş ilkelere uyması ile mümkündür.

Toplum, genç bireylerine oluşturduğu birikimi okul aracılığıyla aktararak geleceğini yapılandırır. Toplumda insanların hangi özelliklere sahip olması isteniyorsa, anne babalar da çocuklarına o nitelikleri kazandırmayı amaçlar.

Bireyler toplumsal kurallar, gelenekler ve görenekler yoluyla "iyi – kötü"yü ve "doğru-yanlış"ı ayırmayı ve kendi ahlâk ilkeleri doğrultusunda bir ölçü edinmeyi öğrenirler (Beill, 2003:14). Edinilen bu ölçü değer adı verilen kanaatler ve inançlar bütünü oluşturur (Yazıcı, 2006).

“Değer” Kavramı

İlk defa Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılan değer kavramı Latince “kıymetli olmak” veya “güçlü olmak” anlamlarına gelen “valere” kökünden türetilmiştir (Aydın, 2003; Altınkurt ve Karaköse, 2009; Özensel, 2003; Izgar, 2013:14). Değerler hayata, yaşam biçimimize ve mesleğimize bakış açımızı oluşturan yapı taşlarından biridir ve birçok yazara göre farklı tanımlanmıştır. Değerler, insanların çoğu tarafından üzerinde uzlaşma sağlanmış ve paylaşılan gerçek davranış standartlarıdır. Davranışlarımıza yol gösteren, rehberlik eden inançlar ve kurallardır (Hökelekli, 2010).

Çelikkaya (1996:168) değeri; bir toplum, bir inanç, bir ideoloji içinde veya insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan toplumsal, insani, ideolojik veya ilahi kaynaklı her türlü duyuş, düşünüş, davranış, kural ya da kıymetler olarak tanımlamıştır. Başaran (1992) değeri, bir nesne, işlem, fikir ve/veya eylemin örgüt içerisinde taşıdığı önemi belirleyen nitelik ve nicelik şeklinde tanımlamakta ve nesne, işlem, fikir ve/veya eylemin değerlendirilmesinde araç olarak kullanıldıklarını belirtmektedir (Akbaba, 2003).

Değer, insan davranışını anlamada önemli bir kavramdır. Değerler bireyin hayatına yön verdiği gibi onun iş yaşamı boyunca karşılaştığı karar verme, problem çözme, iletişim, motivasyon sağlama, kişisel gelişimini sürdürme ve öte yandan yine bireydeki bütünlüğü sağlayan ilkeler olarak tanımlanabilir. Değerler bu bakımdan yaşamımızı derinden etkilerler. Tecrübe ettiğiniz gerçekliğin önemli bir parçasıdır, varoluşumuzun anlamına katkıda bulunurlar (Kilby, 1973; akt. Hüseyinlikoğlu, 2010:12; Özensel, 2003).

Değerler dünyaya, hayata anlam veren, insanı yücelten unsurlardır. Değerler, insanı bir kültürün, bir topluluğun, bir bütünün parçası kılar. Değerler, hem kişide gelişir hem de kişi onları geliştirir. Değerlerin yaşandığı toplumlara bakıldığında, bunlarda ayrışmanın yaşanmadığı, sağlıklı toplumlar olarak varlıklarını devam ettikleri görülebilir (Tozlu, 2003:45). Değerler, insanın tarih ve kültür varlığı olarak kendini gerçekleştirmesi kadar, insanın ne olduğunun farkına varması bakımından da önem taşımaktadır. Değerlerin; hem eylem, hem de bilgi bakımından insanın varoluş temelini oluşturduğunu (Günay, 2006:18) söylemek mümkündür. Çünkü değerler insanla ilgilidir. Doğada insan dışında değerlere sahip olan başka canlılar yoktur (Arslanoğlu, 2012:4). Değerler, yaşamın hazineleridir. Değerler, bağımsızlık ve özgürlük getirir, insanın kendi kendine yeterli olma kapasitesini artırır. Kendi içimizde değerleri geliştirirken, bunu dünyayla paylaşıyoruz ve böylece daha iyi bir dünyaya doğru ilerleriz (Janki-Brahma Kumaris World Spiritual University, 1995; akt. Demirhan İşcan, 2007:1). Değerler, ulusal kültürleri koruyan, bir kültürü başka kültürden ayıran ve belli sınırlılıklar içerisinde yaşayan insanların birliğini ve kaynaşmasını sağlamaktadır. Ayrıca değerler, sosyal ilişkilerin geliştirilmesinde ve toplumsal ayrışmanın önlenmesinde önemli görev-

ler üstlenmektedirler. Bu açıdan bakıldığında değerlerin, kişilerin ve toplumların anlaşılmasında önemli katkılarının olduğunu söylemek mümkündür (Avcı, 2007a:21). Değerlerin ilk alındığı yer ailedir. Ailede bireylerin iletişimleri, yaşam biçimleri, tutum ve davranışları çocukların değerleri kazanmalarında etkili olmaktadır. Çocuğun yaşamının sonraki süreçlerinde aile kurumuna ek olarak eğitim kurumları, medya, arkadaş grupları, oyun grupları vb. etki odakları da süreç içerisinde bireye değer kazandırmada önemli bir rol üstlenmektedirler (Özdaş, 2013:31).

Değerlerin Özellikleri

Değerler konusu, sosyal bilimler alanında sürekli olarak ilgi çekmiş konulardan biridir. Bu ilgi birçok sosyal bilimcinin değerleri, insan davranışını, insanın özünü açıklamada temel bir öneme sahip olarak görmelerinden kaynaklanmaktadır.

İnsan yaşamında bu kadar önem sahip olan değerlerin çok sayıda özellikleri bulunmaktadır. Bu özelliklerden bazıları şu şekilde sıralanmıştır (Özlem, 2002; MEB, 2006:37; Özensel, 2003; Silah, 2005; Aydın ve Akyol Gürler, 2012; Özdaş, 2013:16):

Değerler:

- Toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
- Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığı ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütler olarak bakılmaktadır.
- Duygu ve heyecanları ilgilendiren yargılardır.
- Bireyin davranışını yönlendiren güdülerdir.
- Özneyle, öznenin arzuları, ilgileri, amaçları, ihtiyaç ve beklentileri ile ilgilidir. Aynı zamanda değerler, öznenin şeylere, nesnelere, olgulara yüklediği, atfettiği niteliklerdir.
- Bireyin pratik yöneliminin ürünüdür.
- Olan ile ilgilenmez, olması gereken ile ilgilenmektedir.
- Öznelliklerinden dolayı bireyler arasında sürekli olarak tartışma konusu olmaktadır.
- Kalıcıdır, bireyin davranışları üzerinde etkileri uzun sürelidir.
- Bir inançtır, bireyin bir şeye inanmasının sonucudur.
- Bireyin tercihi ile ortaya çıkmaktadır.
- Kişisel ve sosyal olarak bireyler tarafından tercih edilebilmektedirler.
- Sosyal hayatın düzenlemesine yardımcı olurlar.
- Değerler tarihi birikimlerden ve köklü inançlardan oluşurlar.
- Kültürün taşıyıcısıdır.
- Öğrenilebilir ve öğretilbilir olgulardır.

Değerler Eğitimi

Geçmişten günümüze değerler ve ahlak eğitimi ile ilgili sorular eğitim felsefecileri ve teorisyenlerinin gündemini meşgul etmiştir. Günümüzde bu

sorunların çözümüne yönelik “değerler eğitimi” kavramı bütün dünyada mesleki, kamusal ve siyasi alanlarda ilgi odağı oluşturmıştır.

Bazen “Karakter Eğitimi” diye de adlandırılan “Değerler Eğitimi” fikri, eğitimin kendisi kadar eskidir. Tarih boyunca, dünyanın hemen her köşesinde eğitimin iki temel amacı olmuştur: İlki, İnsanların daha akıllı olmalarını; ikincisi de bireylerin daha iyi insanlar ve vatandaşlar olmalarını sağlamaktır (Altan, 2011). Geçmişte ahlâk eğitimi, karakter eğitimi gibi adlar altında verilen eğitimin güncel ve geliştirilmiş şekli olan değerler eğitimi, son yıllarda eğitimin önemli konularından biri olmuştur (Önder, 2011; Keskin, 2008:19).

Değerler eğitiminin amacı, bütün insanlığın ortaklaşa sahip olduğu evrensel değerlere vurgu yaparak iyi karakter örnekleri sergileyen, ahlâkî değerlere sahip, sorumluluk duygusu içinde hareket eden vatandaşlar ortaya çıkarmaktır. Bu bakımdan, Değerler eğitimi bireylerde; saygı, sevgi, sorumluluk, erdem, cesaret, inanç, azim, adalet ve bireysel disiplin gibi çok önemli ahlâkî ve medeni değerleri kazandırmayı amaçlamaktadır. Diğer taraftan, Değerler eğitiminin uzun vadeli amacı ise toplumda giderek daha büyük bir sorun haline gelen ahlâkî, etik ve akademik konularda yardımcı olmak ve dünyamızın daha güvenilir ve yaşanılır hale gelmesine katkı sağlamaktır (Altan, 2011).

Çocuklar, her geçen gün artarak, şiddet, sosyal problemler, birbirlerine saygı eksikliği tarafından etkilenmektedirler. Bu durumda, birçok ebeveyn ve eğitimci çözümün bir parçası olarak değerlerin öğretimi üzerinde durmaktadır. Buradan yola çıkarak, çocuklara ve gençlere sadece bilmeleri gereken şeyler hakkında eğitim verilmemeli, insan olmak ve bir arada yaşamak konusunda da eğitim verilmelidir. Nitelikli eğitim, insanı bir bütün olarak algılar ve bilişsel alanı olduğu kadar duyuşsal alanı da içeren eğitimi destekler (Demirhan İçcan, 2007:30). Her ailenin çocukları için istedikleri ve özlemi içinde oldukları konu, onların iyi ahlâkî değerlere sahip olmalarıdır. Her aile çocuklarını birer örnek vatandaş, toplumda saygı gören ve takdir edilen birer birey olarak yetiştirmek ister (Lapsley, 2008:30). Yetişkinler, gençlerin ahlâkî değerler konusunda yönlendirmeye ihtiyaçları olduğunu fark ederler. Bu yönlendirme sorumluluğu da ailelere ve öğretmenlere aittir. Okulların da evrensel olarak kabul gören temel değerleri ve bireylerin bu temel değerler etrafında oluşturacakları değerleri savunma, muhafaza etme ve geliştirme konusunda sorumlulukları vardır (Altan, 2011).

Okullarda doğrudan değer eğitimine yönelik dersler olmasa bile örtük program ile değerler öğrencilere kazandırılabilir. Okulun atmosferi, öğretmenlerin disiplin olayları karşısında takındıkları tavırlar ve beklentileri değer eğitiminde etkili olmaktadır (Akbaş 2004; Bacanlı, 2006:13; Akbaş, 2007; Özdaş, 2013:46). Okul kültürü, okuldaki paydaşların (yönetici, öğretmen, diğer çalışanlar, öğrenciler ve veliler) davranışlarını derinden etkilediği için önem taşımaktadır (Demirtaş ve Ersözlü, 2007:179).

Davranışlar doğrudan ya da dolaylı biçimde değerler tarafından yönlendirilmektedir. Çocuklar bir yandan ailede ve okulda değerleri kazanırken diğer yandan sahip oldukları değerleri öğrenme sürecine yansıtırlar. Bir başka deyişle değerler öğrenme üzerinde önemli etkiye sahiptir. Etkili bir değerler eğitimi için okulda ve sınıfta oluşturulan ortamın niteliği önem taşır. Okuldaki ilişkilerin niteliği ve ortamın özelliği değerler eğitiminin desteklenmesinde dikkate alınmalıdır (Berkowitz, 2002; Dilmaç vd., 2009; akt. Çengelci vd. 2013). Okul ortamında tüm öğrenmeler planlı olarak gerçekleşmez. Çocuklar okulda öğrenmeyi amaçladıkları ve amaçlamadıkları birçok şeyi gözler. Gözledikleri her şey onların iyi, kötü, doğru ve yanlış konusunda anlayış geliştirmelerine katkıda bulunur. Çocuklar okul ortamını ve öğretmenleri gözleyerek değerleri öğrenirler (Halstead ve Pike, 2006'danakt. Çengelci vd. 2013).

Ülkemizde Değerler Eğitimi

Ülkemizde bu konuyla ilgili olarak 2010 yılında gerçekleştirilen 18. Milli Eğitim Şurasının önemli konu başlıklarından birisini değerler eğitimi oluşturmuş ve 08 Eylül 2010 tarihinde Milli Eğitim Bakanı imzası ile 53 numaralı İlk Ders Genelgesi yayınlanmıştır. Genelgede belirtildiği üzere; eğitim sistemimiz öğrencilerimize; bilgi, beceri, tutum kazandırmanın yanında onların dengeli, sağlıklı, gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip, temel ve insani değerleri kazanmış iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişmelerini sağlamak görevini üstlenmiştir. Toplumsal hayatı oluşturan, insanları birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan, risk ve tehditlerden koruyan ahlaki, insani, sosyal, manevi değerlerimizin tüm bireylere kazandırılmasında en önemli etken eğitimidir. Bu kazanımlarımızın öğrencilerimize aktarılması da değerler eğitimi oluşturmaktadır (MEB, 2010/53 Nolu Genelge).

Dayanağını 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığı Stratejik Planı ve 18. Milli Eğitim Şurasından alan Değerler Eğitimi Projesinin okullarda uygulanmasından öncelikle iller bazında uygulama kararı alınmış, her il için saptanan İl Proje Yürütme Kurulları, İlçe Proje Yürütme Kurulları ve Okul Proje Yürütme Kurulu sorumludur. Belirli bir süreyle sınırlandırılmayan ve eğitim-öğretim yılının tümüne yayılan değerler eğitiminin programı,

- Sınıf içi etkinlikler,
- Okul içi etkinlikler
- Aileye yönelik etkinlikler olmak üzere

birbirini tamamlayan üç boyutta geliştirilmiş etkinlikleri içermektedir. Bu etkinlikler, okulöncesi, ilk ve ortaöğretim okullarında, her branştan öğretmenler, rehber öğretmenler, okul yöneticileri ve okul aile birliği üyelerinden oluşturulan “değerler eğitimi komisyonu” üzerinden yürütülen çalışma-

larla, Milli Eğitim Bakanlığının önerdiği faaliyet planı konularından ve kaynaklardan yararlanılarak belirlenmektedir. Okullarda uygulanacak etkinlik konuları, her eğitim-öğretim yılı için hazırlanan faaliyet planında belirtilmekte, her sınıf, ilgili ayların değerlerine yönelik, sınıf rehber öğretmeninin denetim ve rehberliğinde etkinlik örnekleri ve benzeri başka etkinlikleri sınıf düzeyinde yapmaktadır (Cihan, 2014).

Uygulanacak etkinliklerin genel kapsamı ve niteliği, 2552 Sayılı Tebliğler Dergisinde kısaca “Öğrencilerden Beklenen Davranışlar” olarak şu şekilde tarif edilmektedir:

“Bütün okul arkadaşlarının kendisi gibi Türk toplumunun ve Türkiye Cumhuriyeti'nin bir bireyi olduklarını unutmamaları, onur ve haklarına saygı göstermeleri, öğretmenlerine/okul yöneticilerine/arkadaşlarına ve çevresindeki kişilere karşı saygılı ve hoşgörülü davranmaları, doğru sözlü, dürüst olmaları, yalan söylememeleri, iyi ve nazik tavırlı olmaları, kaba söz ve davranışlardan kaçınmaları, millet malını, okulunu ve eşyasını kendi öz malı gibi korumaları, yasalara, yönetmeliklere ve toplumun etik kurallarına, millî, manevî ve kültürel değerlere uymaları beklenir (Tebliğler Dergisi, 2003).

Bu kapsamda ülkemizde 2010 yılından beri okulöncesi, ilkokul, ortaokul ve liselerde değerler eğitimi programı uygulanmaktadır.

Araştırmanın amacı

Araştırmanın amacı, ülkemizde 2011 yılından itibaren okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve liselerde uygulanmakta olan “Değerler Eğitimi Projesi”nin öğrenci davranışına etkisini incelemektir. Bu doğrultuda projenin her iki ayağında da yer alan (uygulayıcı- veli), öğretmen olan velilerin görüşlerine başvurulmuştur.

Değerler eğitimi konusunda literatür taraması yaptığımızda özellikle son yıllarda yapılmış birçok çalışma karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmaların bazıları genel durumu ortaya koyması adına literatür taraması şeklinde: Yazıcı (2006), Altan (2011), Cihan (2014); bazı araştırmalar yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşleri alınarak: Çengelci vd. (2013), Özdaş (2013), Demirhan İşcan (2007), Aydın (2003), Altınkurt ve Karaköse (2009) ortaya konulmuştur. Yine bazı çalışmalarda da değerler eğitimi üzerinde öğretmen adaylarının görüşleri (Oğuz, 2012) ve asker hastanesi çalışanlarının görüşleri (Hüseyinlikli, 2010) olarak veya şeklinde literatürde yer almaktadır.

Yapılan incelemelerde değerler eğitimi üzerine; programın her iki ayağında da (uygulayıcı ve uygulanan) yer alan (öğretmen) velilerin görüşlerine yönelik nitel bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, değerler eğitiminin uygulayıcısı olarak yer alan öğretmenlerin (velilerin), programın hedeflerinden haberdar olması ve (öğrencide) çocuğunda

nasıl bir davranış değişikliğinin beklenilmesini bilmesi açısından; öğretmenlerin değerler eğitiminin öğrenci davranışına etkisini bir veli gözüyle ortaya koyması önem arz etmekte ve sonuçların daha gerçekçi olacağı düşünülmektedir. Bu da araştırmamızın önemini vurgulamaktadır.

YÖNTEM

Çalışmada bilimsel araştırma yöntemlerinden olan nitel araştırma metodu kullanılmıştır. “Nitel araştırma yöntemlerinde, olay ve olgular doğal ortamlarında gözlemlenir. Bu bağlamda gerçeğin birden fazla ve sosyal olarak yapılandırıldığına inanan nitel araştırmacı, sosyal olaylar araştırırken bunların gerçekleştiği doğal ortamda insanları inceleyerek araştırmasını yapar. Nitel araştırma yöntemleri, araştırmacının gerçekleştirildiği doğal ortamı anlamaya, tanımaya ve sonuçlara olan etkilerini açıklamaya duyarlı olduğundan eğitsel gerçekleri çok boyutlu olarak ortaya koyma imkânı tanır. Bu yönleri ile de eğitim araştırmalarında zenginlik katar (Yıldırım ve Şimşek, 2005:77).”

Araştırmamıza Van ilinde 2015-2016 eğitim öğretim yılında görev yapmakta olan ve sosyo-ekonomik açıdan farklı bölgelerde bulunan 8 farklı okuldan 15’i kadın 12’si erkek toplam 27 veli (öğretmen) katılmıştır. Araştırmaya katılan velilerin kişisel bilgileri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılan velilerin kişisel bilgi dağılımı

Kıdem	Katılımcı Sayısı	Cinsiyet		Eğitim Düzeyi		Çocuğunun devam ettiği öğrenim kademesi		
		K	E	L	YL	İlkokul	Ortaokul	Lise
1-10 yıl	5	4	1	3	2	3	2	-
11-20 yıl	15	7	8	10	5	8	3	4
21 yıl ve üstü	7	4	3	6	1	1	2	4
Toplam	27	15	12	19	8	12	7	8

K: Kadın, **E:** Erkek, **L:** Lisans, **YL:** Yüksek Lisans

Ayrıca araştırmamıza yönelik olarak 3 Rehberlik, 2 Coğrafya, 9 Sınıf, 3 Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, 2 İngilizce, 3 Sosyal Bilgiler 1 Bilişim Teknolojileri, 2 Türkçe ve 2 Matematik öğretmeni ile görüşülmüştür. Katılımcılar kadınlar için K1, K2,...; erkekler için E1, E2, E3,... şeklinde kodlanmıştır.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırmada katılımcıların değerler eğitimiye yönelik görüşlerini belirlemek için açık uçlu 7 sorudan oluşan “Değerler Eğitiminin Öğrenci Davranışına Etkisinin Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi” formu kullanılmıştır. Konu ile ilgili literatür taraması yapılmış ve çok sayıda sorudan oluşan bir “soru havuzu” oluşturulmuştur. Daha sonra Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi akademisyenlerinin de görüşleri alınarak soru sayısı azaltılmış ve görüşme formuna son hali verilmiştir.

Verilerin toplanması bizzat araştırmacı tarafından ilgili okulların ziyareti ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara görüşme formundaki sorular yöneltilmiş ve katılımcının cevapları araştırmacı tarafından görüşme formunda ilgili alana yazılmak suretiyle kaydedilmiştir.

Velilerden elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temanın saptanması ve verilerin tanımlanması sürecidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005:78).

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde görüşme formunda sorulan sorulara yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Velilerin değerler eğitiminin hedeflerinden haberdar olma durumuna yönelik bulgular

Değerler eğitimi faaliyetlerinin uygulayıcılarından olan öğretmenlerin (velilerin), bu projenin hedeflerinden haberdar olma durumları incelenmiştir. Bu soruya öğretmenlerin 12’si haberdar olmadığı,4’ü kısmen haberdar olup farklı kaynaklardan bilgi edinmeye çalıştıklarını beyan etmişlerdir. Bu konuda öğretmenlerin görüşleri aşağıda doğrudan aktarılmıştır.

“İnternette takip etmeye çalışıyorum” (K3).

“Yeterince haberdar olmadığımı düşünüyorum” (K1,K4,K7,K8, K14, E1,E2,E4,E6,E9, E10,E11).

“Sadece emek, alıntı, kişilik ile ilgili hedeflerden haberdarım” (K13).

“Bireye ahlak, dostluk ve sevgi gibi davranışlar kazandırmayı amaç edinmiştir” (K12).

Değerler eğitiminin hedeflerinden haberdar olduğunu belirten velilerin görüşleri ise şu şekildedir:

“Haberdar olduğumu düşünüyorum. Cömertlik, emek-alınteri, kişilik sahibi olmak, karşılıksız iyilik etmek gibi amaçları vardır” (K11, E12).

“Kısmen haberdarım ve farklı kaynaklardan bilgi edinmeye çalışıyorum” (K6,E3,E7).

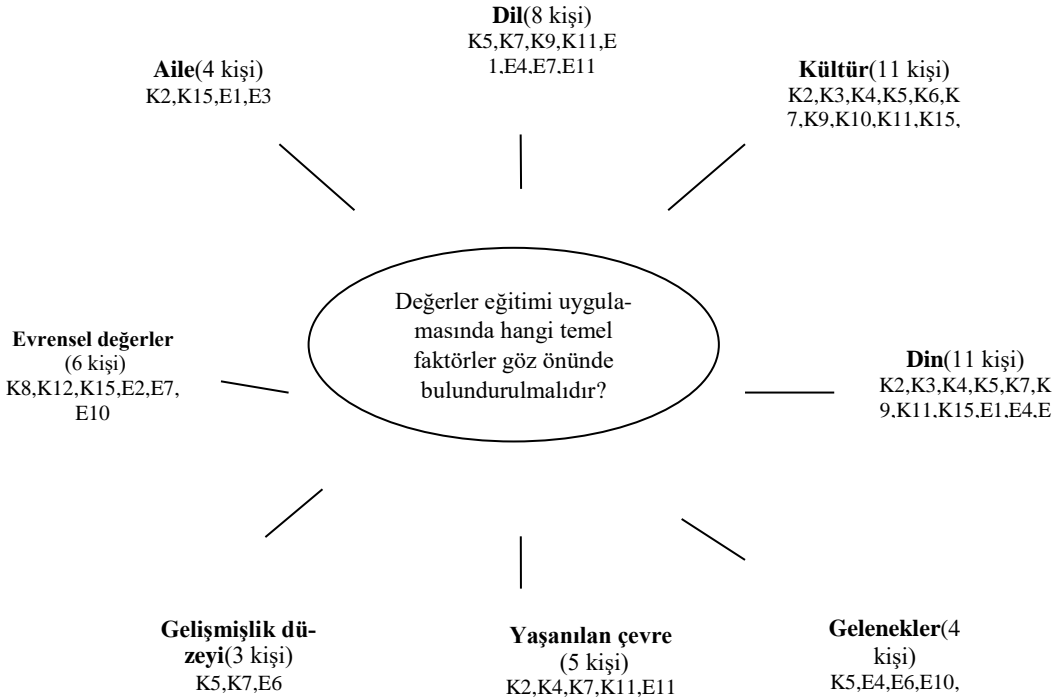
“Haberdarım. Doğruluk, dürüstlük, adalet, yardımseverlik gibi amaçları kazandırmak” (K9, K10, K15).

“Ahlaklı ve dürüst, güvenilir ve hoşgörülü, çevresini koruyan, temizliğe önem veren, elindeki nimetlerin farkında olan (yaşam, sağlık gibi) ve şükretmeyi bilen bireyler yetiştirmektir” (K5).

“Değerler eğitimi öğrencilerin bazı ahlaki standartlarını yükseltmek adına, okul içinde öğretmenler tarafından gerçekleştirmek suretiyle yapılan bir çalışmadır” (E5).

“Kişinin kendine-doğaya-çevreye-aileye-topluma ve ülkesine karşı sorumluluk ve duyarlılıklarını fark edebilmesini sağlama; diğer insanlara, farklı görüşlere, tercihlere saygı ve hoşgörü ile yaklaşabilmesini sağlama; hak ve sorumluluklarının bilincinde olma” (E8).

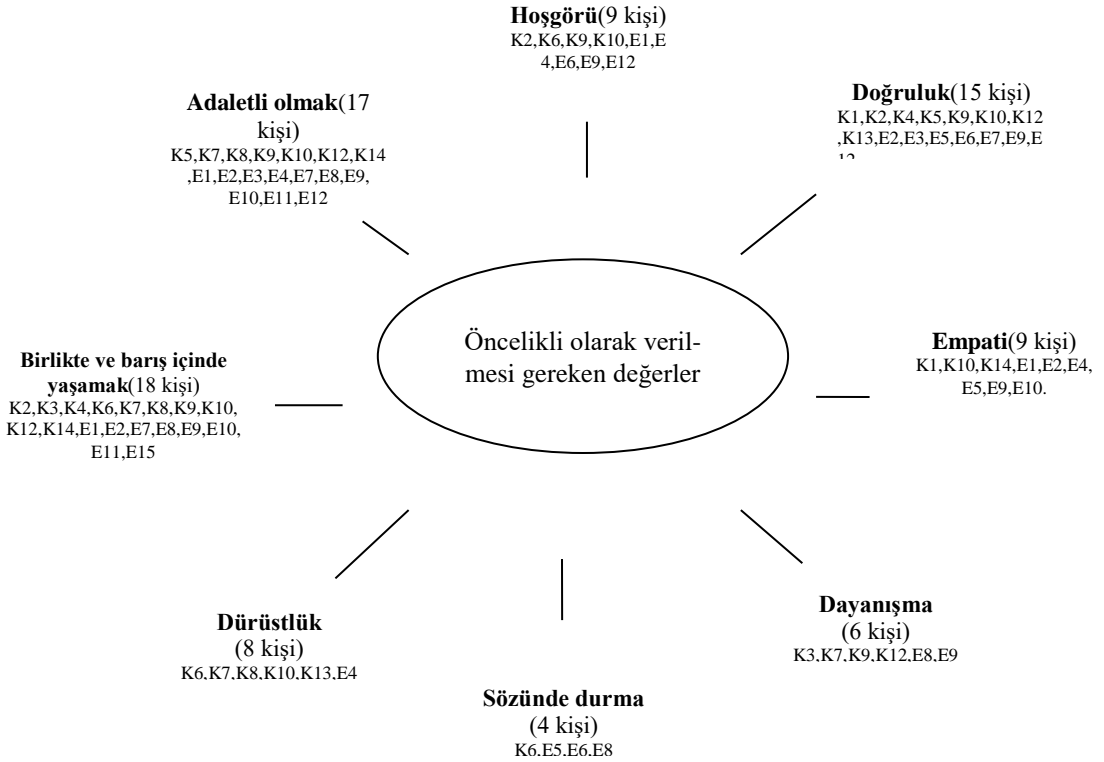
Değerler eğitimi uygulanırken göz önünde bulundurulması gereken temel faktörlere yönelik bulgular

Şekil 1: Değerler eğitimi uygulamasında göz önünde bulundurulması gereken temel faktörler

Değerler eğitimi uygulamasında göz önünde bulundurulması gereken temel faktörlere yönelik cevapların frekans analizi yapılmış ve en fazla görüş bildirilenleri Şekil 1’de belirtilmiştir. Buna göre velilerden 11’i değerler eğitimi uygulamasında “kültür” ve “din” faktörünün, 8’i “dil” faktörünün, 6’sı “evrensel değerler” faktörünün, yine 6’sı “yaşanılan çevre” faktörünün, 4’er veli “aile” ve “gelenekler” faktörünün, son olarak 3 veli de “gelişmişlik düzeyi” faktörünün göz önünde bulundurulması gerektiği şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Değerler eğitimi uygulamasında öncelikli olarak verilmesi gereken değerlere yönelik bulgular

Şekil 2: Değerler eğitiminde öncelikli olarak verilmesi gereken değerler

Değerler eğitiminde öncelikli olarak verilmesi gereken değerler nelerdir? sorusuna verilen cevapların frekans analizi yapılmış ve verilmesi gereken değerlerden en fazla görüş bildirilenleri Şekil 2’de belirtilmiştir. Buna göre “birlikte ve barış içinde yaşamak” değerini 18 veli, “adaletli olmak” değerini 17 veli, “doğruluk” değerini 15 veli, “empati” ve “hoşgörü” değerlerini 9’ar veli, “dürüstlük” değerini 8 veli, “dayanışma” değerini 6 veli ve “sözünde durma” değerini ise 4 veli öncelikli olarak verilmesi gereken değer olarak ifade etmiştir.

“Çocuğunuzun öğretmeninin değerler eğitimi kapsamında yeterince donanımlı olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna yönelik bulgular

Veliler çocuklarının öğretmenlerinin değerler eğitimi kapsamında yeterince donanımlı olmadığını aşağıdaki gibi çeşitli şekillerde dile getirmiştir:

“Hayır, çünkü öyle bir eğitim sürecinden geçtiklerini düşünmüyorum” (E4, K7, E6, K10, E8).

“Toplum olarak (buna öğretmenler de dahil) değerlerimizin sıkıntılı olduğunu söyleyebilirim. Her şeyin aile ile başlayıp bittiğini, okulun sadece tamamlayıcı ve destekleyici olduğunu düşünüyorum. Açıkçası okulun benim öğrencime ahlaksal olarak çok şey verebileceğine inanmıyorum” (E10).

“Hayır düşünmüyorum, çünkü daha çok geleneksel yöntemlerle eğitim veriyor” (K3).

“Hayır, değerler eğitimi almamış, değerleri olmayan insanlar bu eğitimi yeterince veremez. Ayrıca akademik başarı maalesef değerlerimizin önüne geçmiştir”(K12, K4).

“Yeterince donanımlı olduğunu düşünmüyorum. Çünkü değerler eğitimi ayrı bir uzmanlık gerektirir” (E1, E5).

“Öğrencim lisede okuyor ve çocuğumun öğretmenlerinin bu konuda hiç de başarılı ve donanımlı olmadıklarını düşünüyorum çünkü; bu konuda onlarla konuştum, değerler eğitiminden haberleri bile yok maalesef. Davranış olarak kendileri de göstermiyorlar zaten” (K5).

Çocuklarının öğretmeninin değerler eğitimi konusunda donanımlı olduğunu düşünen veliler ise görüşlerini şu şekilde beyan etmişlerdir:

“Evet, çünkü öğrencime konu kapsamında hikayeler, özlü sözler aktarıyor ve bunu davranışlarıyla da destekliyor. Anlattıklarıyla uyum içerisinde olması etkili ve güzel bir davranış örneği” (K13, E3).

“Çocuğumun öğretmeninin değerler eğitimini etkin olarak kullandığını düşünüyorum. Günlük hayata yönelik etkinlikleri çok kullanan ve bunların kalıcı olmasını isteyen birisidir. Örneğin tutumlu olmaları için sınıfa kumbara etkinliğini yaptırdı ve biriktirdikleri paralarla kitap aldı.” (K6)

“Değerler eğitimi uygulanmaya başladıktan sonra çocuğunuzda herhangi bir davranış değişikliği gözlemlediniz mi?” sorusuna yönelik bulgular

Değerler eğitiminin öğrencilerde davranış değişikliği meydana getirme durumuna göre veliler arasında olumlu ve olumsuz görüşler olduğu görülmüştür. Katılımcıların büyük çoğunluğu davranış değişikliği gözlemlemediğini belirtmiş ve bunu aşağıdaki şekillerde etmişlerdir:

“Değerler eğitimi uygulandığını bile bilmiyor. Herhangi bir davranış değişikliği gözlemedim” (K7, K10, E1, K9, E5, K8, K11, K12, K3, E10, E7, E2).

“Hayır, çünkü çevrede çocuğumun davranışlarını etkileyen o kadar etken var ki. Değerler eğitiminin bu anlamda yetersiz olduğunu düşünüyorum” (E4).

“Belirgin bir değişiklik yok. Var olan değişimin aileden mi öğretmenlerden mi kaynaklandığını belirtmek zor” (E9).

Bu konuda kısmen davranış değişikliği gözlemleyen ve olumlu yönde davranış değişikliği gözlemediğini belirten veliler de mevcuttur. Veliler görüşlerini aşağıdaki gibi ifade etmişlerdir:

“Biraz gözlemedim. Büyüklere saygı, yalan konuşmama gibi” (E6).

“Çocuğumun davranışlarında olumlu davranışların olduğunu gözlemedim. Mesela, çevresine karşı daha saygılı ve hoşgörülü olmaya başladı” (K6, K14).

“Adalet konusunda, arkadaşlarıyla ilişkilerinde, kardeşi ile ilişkisinde farklılıklar gözlemedim. Daha saygılı, oyunlarında adalet ve kurallara daha uyumlu olmaya başladı” (K2).

“Evet gözlemedim. Her alandaki duygu düşünce ve davranışlarındaki değerleri, dini yaklaşımları, etik kuralları, ölçü olarak davranışlar sergiliyor. Bu davranışlarının nedeni olarak da dini kuralları, etik değerleri ve ahlaki normları referans olarak gösteriyor” (E3).

“Değerler eğitiminin uygulanmasındaki sorunlar var mıdır? Varsa nelerdir?” sorusuna yönelik bulgular

Araştırmaya katılan veliler değerler eğitiminin uygulanmasında; okul idarelerinin yeterli önemi vermemesi, öğretmenlerin yeterli önemi vermemesi, zaman yetmemesi, öğretmenlerin algısal sorunlarından kaynaklanan nedenler, öğretmenlerin bu konuda yeterli eğitimi almamış olmaları, teorik eğitimden öteye gidilememesi gibi sorunlar yaşandığını ortaya koymak adına aşağıdaki görüşleri belirtmişlerdir:

“Öncelikle okul idarelerinin bu konuyu sadece evrak bazında yaptıklarını gördüm. Yani okul idarecileri çok da önemsemiyorlar dolayısıyla öğretmenlerde önemsemiyor ve verim alınamıyor” (K5).

“Öğretmen yaklaşımlarında sorunlar olduğunu düşünüyorum. Öğretmenlerin değerler eğitimi –dindar olmak, dindar bir nesil yetiştirmek olarak algıladıkları için bu eğitime karşı direnç geliştirdiklerini gözlemedim” (E3).

“Zaman yetmemesi, işlenen eğitimin hayata yansıtılmaması” (K1, K14).

“Maalesef birçok sorun var. Çoğunlukla devlet okullarında değerler eğitimi kağıt üzerinde ya da panoda sergilenen etkinlikler olarak kalmıştır. Günlük yaşama yönelik etkinlikler müfredatta kendine yer edinememiştir. Halbuki, değerler eğitimi eğitim sistemimizin temel, yani birinci hedefi olmalıdır. Müfredat yoğunluğu sebebiyle öğretmenler çoğu zaman bazı şeyleri es geçebilmekte ya da sadece nasihat etmeyi değerler eğitimi olarak görmektedir. Uygulamalı eğitim verilememektedir” (K6).

“Değerler eğitimine okullar yeterince önem vermiyor, öğretmenler bu konuda yetersiz ve çocuklar etkinliğe dahil edilmiyor” (E2, K4, E1, E9).

“Değerler eğitimi kağıt üzerinde ve panodadır. Uygulanmayıp geri dönüt alınmadıktan sonra işlevsizdir” (E10, K12, K8).

“Ders olarak görüldüğü için amacına ulaştığını düşünmüyorum. İstekli öğretmenlerin bu eğitimi vermesinin daha faydalı olacağını düşünüyorum” (K3).

“Bana göre en önemli iki sorun öğretmen ve zaman sorunudur. Şöyle ki; değerler eğitimi faaliyeti uygulanırken uygulayacak öğretmenlerde işleyeceği ahlaki tutum ve davranışların bir ön kabul olarak var olduğu düşünülüyor ki, bu son derece yanlıştır. Nitekim kimi öğretmenlerin değerleri benimsemek ve öğretmek gibi bir kaygısı yoktur. Ayrıca değerler eğitimi ayrı bir zamanda emek verilerek icra edilmesi gereken ciddi bir iştir. Bundan dolayı ayrı bir zaman verilmediği takdirde müfredattaki konuları yetiştirmeye çalışan bir öğretmen, bu eğitimi hiç uygulayamayacaktır. Hatta bazen zamanı olsa da çoğu zaman dersi ile ilgili çalışmalar yapacaktır” (E5).

“Kurumlarda rehberlik dersi kalktığı için öğretmenler ders aralarına sıkıştırmaya çalışıyor. Bu da değerler eğitiminin verilememesine sebep oluyor” (K13).

Velilerin değerler eğitimi kapsamındaki önerilerine yönelik bulgular

Araştırmada yer alan veliler değerler eğitimi kapsamında çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. Bu önerilerden bazıları aşağıda doğrudan aktarılmıştır:

“Öğretmenler bu konuda eğitim almalı, okullarda bu konuya gereken özen gösterilmelidir” (K7, K10, E6).

“Değerler eğitimi ders olarak haftalık ders programında yer almalıdır” (E1, E3, K14).

“Dersler yapılandırmacı yaklaşıma göre işlenmeli, görsellerden faydalanılmalıdır” (K9, E4, E11).

“Davranışsal düzeye indirgenmelidir. Sadece teorikte kalmamalıdır. Başarılı öğrenciler sadece ders notları ile değerlendirilmemeli, davranışlar da değerlendirilmelidir” (K8, K3). Ayrıca kazanımı elde eden öğrenciler ödüllendirilmelidir (K2).

“Öncelikle eğitim felsefesi, etik değerler ders olarak okutulmalıdır. Hatta ders olarak vermek de yeterli gelmeyebilir. Toplum da bunu kendi yaşantısında uygulamalıdır. Hedefler gerçekçi ve uygulanabilir olmalıdır” (E10, E7).

“Öğretmenlerde farkındalık yaratılmalı, çocuklar sürece aktif olarak dâhil edilmeli ve okullarda değerler eğitimi ile ilgili olarak yarışmalar yapılmalıdır” (E2).

“Çok düzenli bir şekilde takip edilerek uygulanması taraftarıyım. Özellikle değerler eğitimi önemsemeyen branş öğretmenlerine önemsettirilmeli ki ergenlikteki çocuklara kazandırabilsin. Ergenlik dönemi kazanılan doğru ya da yanlış davranışlar ömür boyu bizimle gelebiliyor” (K5).

“Öğretmenlerimiz sosyal etkinlikler yapabilme konusunda desteklenmeli ve öğretmenler müfredatla sıkıştırılmamalıdır. Dersler daha esnek olabilmelidir. Sonuç itibariyle, saatlerce ders dinlediği halde sınavlarda “0” (sıfır) yapan öğrencilerimiz gün geçtikçe artmaktadır. Bu öğrenciler hiç değilse ahlaklı ve özüne sahip çıkan bireyler olabilirlerse başarı sağlanmış olacaktır. Ayrıca akademik olarak başarılı olan öğrencilerin de değerlerine sahip çıkan bireyler olması toplumun gelişmesi açısından önemlidir. Bu nedenle değerler eğitimi müfredatın temel hedefi olmalıdır, yan hedefi değil” (K6).

SONUÇ ve TARTIŞMA

Günümüzde değerler eğitimi diğer derslerin konuları içerisinde veya diğer derslerde zaman ayırma yoluyla verilmeye çalışılmaktadır.

Araştırmaya katılan velilerden değerler eğitiminin hedeflerinden haberdar olduğunu belirten bir kitle mevcuttur. Bununla birlikte velilerin büyük çoğunluğunun değerler eğitiminin hedeflerinden haberdar olmadıkları ya da çeşitli kaynaklar yoluyla haberdar olmaya çalıştıkları görülmektedir. Bu durum aynı zamanda değerler eğitiminin uygulayıcılarından olan öğretmenler (veliler) açısından oldukça düşündürücüdür. Ateş (2013) de, öğretmenler üzerinde yaptığı araştırmasında öğretmenlerin; değerler eğitimi, değerler eğitiminin amaçları, uygulama şekilleri ve yararları gibi konularda bir eğitimden geçirilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Yine araştırmada değerler eğitimi uygulamasında göz önünde bulundurulması gereken temel faktörler din, kültür, dil, evrensel değerler, gelenekler, çevre, gelişmişlik düzeyi olarak ortaya çıkmıştır. Demirhan İşcan(2007)'da çalışmasında, evrensel değerlerin önemine vurgu yapmıştır. Araştırmamızda bu temel faktörlerin ön plana çıkmasında, araştırmaya katılan velilerin (öğretmenlerin) ülkemizin farklı kültürlerle sahip kesimlerinden olmasının etkili olabileceği söylenebilir.

Araştırmaya katılan velilere göre okul ortamında kazandırılmaya çalışılan öncelikli değerler; birlikte ve barış içinde yaşamak, adaletli olmak,

doğruluk, dürüstlük, empati, hoşgörü, sözünde durmak ve dayanışmadır. Bu değerler ilköğretim ve ortaöğretim basamağında bazı derslerde ya doğrudan bu başlıklar altında ya da derslerin öğretiminde öğrencilere kazandırılması gereken değerler olarak yer almaktadır (Şen, 2007). Ulaştığımız sonuçlar bu açıdan literatür ile tutarlılık göstermektedir. Dilmaç ve arkadaşları (2008), Sarı (2005), Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) da yaptıkları araştırmalarda evrensellik, iyilikseverlik, güvenlik gibi değerler önem verilmesi gerektiğini sonucuna varılmıştır. Burada üzerinde durulması gereken değerlerin yaşanılan coğrafyanın içinden geçtiği dönemin şartlarına ve aktüaliteye göre farklılık arzdebileceği, bu değerlerin güncel ihtiyaçlara ve bölgenin göre şekillenebileceğidüşünülebilir.

Araştırmada velilerin çocuklarının öğretmenlerini değerler eğitimi kapsamında büyük oranda yeterli bulmadıkları sonucuna varılmıştır. Özellikle çocuğu lise kademesinde öğrenim görmekte olan veliler, bu konuda çocuğunun öğretmenlerini oldukça yetersiz bulmaktadırlar. Bunda ilkokul (kısmen ortaokul) seviyesinde öğretmenlerin sınıflarını daha fazla benimseyip bu doğrultuda eğitim-öğretimi planlaması ve lise düzeyinde öğretmenlerin daha çok sınav odaklı (YGS) öğretim etkinlikler yapmasının etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca bu soruda çocuğunun öğretmenin değerler eğitimi kapsamında donanımlı olduğunu, eğitim planlamasında değerlerle ilgili özlü sözler, hikayeler kullanan öğretmenlerin de olduğunu belirten veliler mevcuttur. Fakat bu oran oldukça düşük kalmaktadır.

Araştırmada velilerin büyük çoğunluğu, değerler eğitiminin çocukları üzerinde herhangi bir davranış değişikliği meydana getirmediğini, çocuklarının değerler eğitimi projesi uygulamasından haberlerinin bile olmadığını belirtmiştir. Değerler eğitiminin M.E.B. in 2010/53 sayılı genelgesinde yer alan “iyi insan yetiştirmek” ve 2552 sayılı Tebliğler Dergisinde yer alan “Beklenen Öğrenci Davranışları” başlığıyla verilen davranışların kazandırılmasında büyük oranda yetersiz kaldığı ortaya çıkmıştır. Yine çocuğunda olumlu davranış değişikliği olduğunu belirten veliler de mevcuttur fakat bu sayı 3-4 kişi ile sınırlıdır. Velilerin çocuklarının öğretmenlerinin değerler eğitimini daha etkili bir şekilde aktarmış olabileceğibu farklı görüşlerin ortaya çıkmasında etkili olabileceği söylenebilir. Özdaş(2013)da yaptığı çalışmada ortaokulda değerlerin kazandırılma sıklığıyla istenmeyen öğrenci davranışı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulmuştur. Buna karşın Izgar, (2013) yaptığı çalışmasında değerler eğitimi programının 8.sınıf öğrencilerinde demokratik tutum ve becerileri, bağımsızlık, arkadaşlık, sorumluluk gibi olumlu davranışları kazandırdığını saptamıştır. Yine Duer ve diğerleri (2002)’ninyaptığı çalışmada, uygulanan değerler eğitimi programı ile öğrencilerin istenmeyen davranışlarında düşüş tespit etmişlerdir. Eren (2005), Yaratıcı Drama ile İnsani Değerler Eğitimi başlığı altında yaptığı çalışmasında, drama ile değerlerin öğretilmesi sayesinde öğrencilerin olumlu davranış sergilemesinde artış olduğunu ortaya koymuştur.

Çalışmamızda değerler eğitiminin uygulanmasına yönelik olarak: öğretmenlerin ve idarecilerin değerler eğitimine gereken önemi vermemesi, öğretmenlerin değerler eğitimi kapsamında herhangi bir eğitim almamış olmaları ve kişisel algıları, değerler eğitimine müfredatta yer verilmemesi, yeterli bir değerlendirme sürecinin olmaması, derslerde zaman probleminin olması, işleyişin sadece kağıt ve pano üzerinde olduğu, değerler eğitiminin uzmanlık gerektirdiği için yeterince etkili işlenilemediği gibi sorunların mevcut olduğu tespit edilmiştir. Yazıcı (2006), Ateş (2013)'de çalışmalarında araştırmamızla benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Veugelers(2000)'de araştırmalarında öğrencilerin; öğretmenlerin kendi görüşlerini çok fazla vurgulamaması gerektiği sonucuna ulaşmıştır. Yine Oğuz (2012), araştırmalarında öğretmen adaylarına lisans eğitimleri boyunca değerler eğitimine yönelik dersler verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

ÖNERİLER

Bu araştırmadan elde edilen veriler ışığında şu önerilerde bulunulabilir:

- 1- Değerler eğitimi kapsamında öğretmenlere hizmet içi eğitimler verilmelidir.
- 2- Değerler eğitimi ders olarak müfredatta yer almalı ve bu ders bu alanda kendini yeterli gören öğretmenler tarafından verilmelidir.
- 3- “Değerler eğitimi öğretmenliği” alanı oluşturulmalı ve üniversitelerce bu alanlarda uzman öğretmenler yetiştirilmelidir.
- 4- Okul idarelerinin ve öğretmenlerin değerler eğitimine gerekli özeni göstermeleri adına büyük çapta yarışmalar ve ödüllendirmeler yapılmalıdır.
- 5- Değerler eğitimi kazanımlarının sadece teoride, panoda, kağıtta kalmaması adına yapılandırmacı yaklaşıma, çoklu zeka kuramına göre eğitimler düzenlenerek öğrencilerin davranışa dönüştürmeleri sağlanmalıdır. Değerler eğitimi,drama yöntemi ile de verilebilir.
- 6- Her okul, kendi bünyesinde toplantı yaparak bölgesel şartlar, ihtiyaçlar, gelenek ve göreneklere göre öncelikli değerler belirlenmeli ve buna göre değerler eğitimi programları oluşturmalıdır.
- 7- Öğrencilerin bilişsel öğrenmelerini ölçen kriterlerin yanında davranışsal becerilerini ölçen değerlendirme kriterleri daha etkin olarak kullanılmalıdır.
- 8- Aile-okul-çevre işbirliği yapılmalıdır.
- 9- En iyi eğitimin temsil olduğu göz önünde bulundurularak öğretmenin temsiline (değerler eğitimi müfredatı göz önünde bulundurularak) önem verilmeli, eğiticinin temsil davranışları da ölçülebilir hale getirilmeli ve eğiticiyi motive edici unsurlar geliştirilerek ön plana çıkarılmalıdır.

- 10- Eğitimci – öğrenci – aile - toplum ilişkileri ve etkileşimleri bağlamında değerler eğitimi içeriğine ilişkin tema seçilip STÖ/NGO vb.dahil edilerek ortak değerler ile birleştirici sosyal sorumluluk projeleri geliştirilmeli, başta eğitimcilerin gönüllü katılımı, ailelerin gönüllü katılımı sağlanarak sinerjik bir alan yaratılmalı ve anılan çalışmalar kapsamında değerler öğrencilere kazandırılmalıdır.
- 11- Değerlerin kazandırılması sürecinde bilgi aktarım kanalları çok çeşitli şekilde ele alınarak monolog anlatım yada diyalog şeklinde aktarımların yanı sıra öğrencilerin yaş, ilgi, algı ve güncel trendler-doğrultusunda okul içi yada harici zaman ayırdığı konular belirlenerek bu konularda önce öğrencinin dikkatini çekme ve kendisini fark ettirdikten sonra paylaşım ve etkileşim sürecine girilmelidir.

Değerler eğitimi uygulamasına yönelik olarak araştırmacılara da:

- 1- Özel ve devlet okullarındaki değerler eğitimi uygulamalarının karşılaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılabileceği,
- 2- Veliler üzerinde benzer bir çalışmanın anket yoluyla daha fazla sayıda veliye ulaşarak yapılabileceği yönünde önerilerde bulunulabilir.

KAYNAKÇA

AKBABA ALTUN, S. (2003). “Eğitim Yönetimi ve Değerler”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, S: 1(1).

AKBAŞ, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II.kademedeki gerçekleştirme derecesinin değerlendirilmesi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

AKBAŞ, O. (2008). “Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış”. *Değerler Eğitimi Dergisi*, S: 6 (16).

ALTAN, M. Z. (2011). “Çoklu Zeka Kuramı ve Değerler Eğitimi”, *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, S: 1 (4).

ALTINKURT, Y. ve KARAKÖSE, T. (2009). “Okul Yöneticilerinin ve İl Millî Eğitim Müdürlüğü Çalışanlarının Değerlere Göre Yönetim İle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, S: 7(17).

ARSLANOĞLU, İ. (2012). Türk Değerleri Üzerine Bir Değerlendirme. <http://w3.gazi.edu.tr/~iarслан/turkdeğerleriuzerine.pdf> (Alındığı tarih 28.12.2015).

ATEŞ, F. (2013). *İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi ve uygulamalarına yönelik görüşleri üzerine nitel bir araştırma*. İstanbul. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

AVCI, N. (2007). *Toplumsal Değerler ve Gençlik*, Ankara: Siyasal Kitabevi.

AYDIN, M. (2003). “Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, S: 1(3).

AYDIN, M.Z., AKYOL GÜRLER, Ş. (2012). *Okulda Değerler Eğitimi*, Ankara: Nobel Yayınları.

BACANLI, H. (2006). *Duyuşsal Davranış Eğitimi* (3. basım), Ankara: Nobel Yayınları.

BAŞARAN, İ. E. (1992). *Yönetimde İnsan İlişkileri*, Ankara: Gül Yayınevi.

BEİLL, B. (2003). *İyi Çocuk, Zor Çocuk “Doğru Davranışlar Çocuklara Nasıl Kazandırılır?”* (Çev. Cuma Yorulmaz), Ankara: Arkadaş Yayınevi.

BERKOWITZ, M. W. (2002). The science of character education içinde (ss.43-63). W. Damon (Ed.). *Bringing in a newera in characte education*, Stanford, California: Hoover Institution Press.

CİHAN, N. (2014). “Okullarda Değerler Eğitimi ve Türkiye’deki Uygulamaya Bir Bakış”, *International Periodical for the Languages*, Vol: 9(2).

ÇELİKKAYA, H. (1996). *Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi*, İstanbul: Alfa Yayınları.

ÇENGELCİ, T. HANCI, B. KARADUMAN, H. (2013). “Okul Ortamında Değerler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, S: 11(25).

DEMİRHAN İŞCAN, C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. Yayımlanmamış Doktora Tezi.

DEMİRTAŞ, Z. ve ERSÖZLÜ, A. (2007). İlköğretim okulu öğretmenlerinin görüşleri bağlamında teftiş sürecinde etik (Tokat ili örneği). Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları.

DİLMAÇ, B., BOZGEYİKLİ, H. ve ÇIKILI, Y. (2008) “Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, S: 6 (16).

DİLMAÇ, B., ERTEKİN, E., YAZICI, E. (2009) Değer Tercihleri ve Öğrenme Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Değerler Eğitimi Dergisi*, S: 7 (17).

DUER, M., PARİSİ, A. ve VALİNTİS, M. (2002). *Character education effective ness*. Chicago, Illionis: Master of Arts Action Research Project, Saint Xavier University & Sky Light Professional, Field-Based Masters Program (SO 034383, ED 471 100).

EREN, Y.Z. (2005). *Yaratıcı drama ile insani değerler eğitimi*. www.egitici.egitimi.com. Erişim Tarihi: 22/10/2015.

GÜNAY, Ü. (2006). *Dindarlığın Sosyo -Psikolojisi*. İstanbul: Karahan Yayınları.

HÖKELEKLİ, H. (2010). Modern Eğitimde Yeni Bir Paradigma: Değerler eğitimi”, *Eğitime Bakış Dergisi*, s: 6 (18).

HÜSEYİNKLİOĞLU, B. (2010). Bireysel değerler ve örgütsel bağlılık düzeyi ilişkisi: Asker hastanesi çalışanları üzerinde bir inceleme. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi.

IZGAR, G. (2013). *İlköğretim okulu 8. sınıf öğrencilerine uygulanan değerler eğitimi programının demokratik tutum ve davranışlarına etkisi*. Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi.

KESKİN, Y. (2008). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Programında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması*. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Yayımlanmamış Doktora Tezi.

KUŞDİL, M. E. ve KAĞITÇIBAŞI, Ç. (2000). “Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Teorisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, S: 15 (45).

LAPSLEY, D. K (2008). Moral self-Identity as the aim of education. In L.P. Nucci and D. Narvaez (Eds). *Handbook of moral and character education*. New York: Taylor & Francis.

MEB. (2005). Sosyal Bilgiler 6. ve 7. Sınıf Öğretim programı) <http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72> (Alındığı tarih 24. 12. 2015.)

M.E.B. (2010). 18. Milli Eğitim Şûra Kararları. www.ttkb.meb.gov.tr/www/surular/dosya/12 erişim: 02.01.2016, 19:25.

M.E.B. (2010). İlk ders (53 nolu) genelgesi. <http://www.egitimmezuat.com/index.php/01009091422/2010/ik-ders-201053-genelge.html> erişim: 02.01.2016, 21:03.

OĞUZ, E. (2012). “Öğretmen Adaylarının Değerler ve Değerler Eğitime İlişkin Görüşleri”, *Educational Sciences*, S: 12(2).

ÖNDER, M. (2011). *Din ve Temel Değerler*. Değerler Eğitimi Sempozyumu Bildiri Özetleri. 26-28 Ekim 2011. Eskişehir: Osman Gazi Üniversitesi.

ÖZDAŞ, F. (2013). *Ortaokullarda değerler eğitimi ve istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*. Elazığ. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora tezi.

ÖZENSEL, E. (2003). “Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, S: 1(3).

ÖZLEM, D. (2002). *Kavramlar ve Tarihleri*, İstanbul: İnkılap Yayınevi.

ROKEACH, M. (1973). *Nature of Human Values*, New York, The Free Press.

SARI, E. (2005). “Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun eğitim fakültesi örneği”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, S: 3 (10).

SİLAH, M. (2005). *Sosyal Psikoloji*. Ankara: Gazi Kitabevi.

ŞEN, Ü. (2007). Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler eğitimi üzerine bir araştırma. Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

TEBLİĞLER DERGİSİ, (2003). 2552 sayılı.

TOZLU, N. (2003). *Eğitim problemlerimiz üzerine düşünceler*. Ankara: Mikro Yayınları.

VEUGELERS, W. (2000). “Different Ways of Teaching Values”, *Educational Review*. S: 52(1).

YAZICI, K. (2006). Değerler Eğitimi’ne Genel Bir Bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, S: 19.

YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK H. (2008). “*Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*”, Ankara: Seçkin Yayıncılık.